

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita Karlova

Ústav germánských studií
Oddělení nederlandistiky

POSUDEK VEDOUCÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autorka práce: Adéla Petříčková
Název práce: Českoslovenští studenti v Nizozemsku po roce 1968
Vedoucí práce: PhDr. Irena Kozmanová, Ph.D.

Práce Adély Petříčkové vychází z vlastního badatelského zájmu studentky – při jeho formulaci mohla navázat na vlastní extrakurikulární aktivity (práce v knihovně Libri prohibiti) a propojit je s nederlandistickou specializací a aktuální společenskou poptávkou. V době, kdy práce vznikala, se téma omezení přílivu zahraničních studentů stalo v Nizozemsku dokonce tématem volebním, na půdě domácí pražské fakulty naopak probíhala debata o bezpečnostních rizicích spojených se studijní migrací, resp. širšími otázkami univerzitního studia coby součásti pomoci lidem hledajícím azyl před nedemokratickými režimy. Dívat se na problematiku optikou výzkumu zkušeností a diskursů historických tedy považuji za mimořádně zdařilou, protože aktuální a společensky relevantní, volbu tématu.

Adéla se v práci soustředila na československé studenty přicházející do Nizozemska po okupaci v roce 1968. Mezi uprchlíky měli specifický status právě tím, že nad rámec běžných „uprchlických“ potřeb měli ještě ambici v Nizozemsku pokračovat ve studiu. Disponovali proto zvláštními zranitelnostmi, a přijímající nizozemská společnost musela při rozhodování o jejich podpoře či nepodpoře formulovat dodatečná kritéria či přizvat dodatečné aktéry. Hlavním cílem práce stanoveným při zadání bylo prozkoumat argumentační strategie a vzorce nizozemských instancí při formulování požadavků (kapitola 1) a poskytování podpory (kapitola 2) vůči této skupině. U požadavků si přitom – logicky i v návaznosti na charakter pramenného materiálu – Adéla povšimla, že byly dvojího typu – jednak vůči československým studentům-uprchlíkům jako skupině (zaměřené ze své podstaty na obecný soulad charakteru uprchlíka s ideovým nastavením migrační politiky či formulaci požadavků směřujících k úspěšné integraci do společnosti a v tomto případě i vysokého školství), a jednak požadavky individuální (směřující již konkrétněji k evaluaci toho kterého studenta s ohledem na jeho vyhlídky ve vzdělávacím systému).

V první podkapitole Adéla proto nejprve pojednala obecné charakteristiky přijímání uprchlíků z Československa po srpnu 1968 – přestože tato část mohla být lépe opřena o sekundární literaturu, jako šťastný lze hodnotit výběr zejména jedné ze dvou prací, které Adéla k získání informací použila, a sice studie Tycho Walaardta (2012), který při výzkumu migrace analyzoval právě argumentace v azylových řízeních a jejich úspěšnost. Pokud by bylo více času na konečné zpracování práce, větší pozornost by jistě zasloužila i práce Pietera Slamana (2015), která pro změnu vnesla do nizozemského badatelského prostředí perspektivu financování studia coby klíčové, ale často opomíjené optiky pro zkoumání vysokého školství (v textu zapojena například typologie studenta-dělníka, studenta-podnikatele a studenta-pracujícího, dále už ale nevyužita například pro propojení s argumentacemi kolem československých studentů). Ze samotné analýzy založené na pramenném materiálu (archiv Universitair Asyl Fonds, dobové novinové články) pak jako klíčový požadavek Adéle krystalizuje nárok na zvládnutí nizozemštiny coby jazyka integrace a zároveň jazyka, v němž probíhá vysokoškolská výuka, a jeho zvládnutí je tedy

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií
Oddělení nederlandistiky

pro studium nezbytnou vstupní podmínkou. Zde Adéla uspěla v konstatování významu tohoto požadavku, což není v bakalářské práci nedostatečný cíl. Co čtenář trochu postrádá je hlubší vlastní analýza tohoto požadavku a jeho naplňování formou kompenzační výuky – například i u vědomí současných kontroverzí, kdy jazyk stojí v centru debat o deinternacionalizaci nizozemského vysokého školství a Nizozemsko funguje i v mezinárodním prostředí jako „průkopník“ návratu k národním jazykům ve vysokém školství (resp. jako argument pro prosazování takového trendu).

V druhé podkapitole Adéla sledovala požadavky formulované vůči studentům individuálním. V několika případech se jí přitom podařilo úspěšně propojit výchozí archivní materiál k jednotlivým studentům s dohledanými dalšími zdroji jako jsou vzpomínky nebo rozhovory, a z různých pohledů tak rekonstruovat individuální „průchody systémem“ i jejich reflexi (např. Petr Porcal, s. 26-27). Významným přínosem kapitoly je také zapojení unikátního pramene – posudků lektorů z přípravných kurzů v Berkenhovenu, který umožňuje velmi zblízka nahlédnout do přemýšlení nizozemských aktérů (zde těch, kteří studentům aktivně pomáhali a byli s nimi v každodenním kontaktu). Prosvítá z nich badatelsky zajímavé zjištění, jak hodnotící proces na straně hodnotitelů ovlivňovaly představy o fungování komunistické země, i v oblasti vzdělávání. Opět by zde vytipování, nalezení a reprodukci „vysokokarátového“ pramene měla následovat hlubší vlastní analýza a kontextualizace, už z důvodu, aby tak zajímavé zjištění nezůstalo „utopeno“.

V první podkapitole druhé části (podpora) se Adéla věnuje podpoře materiální. V jejím centru logicky stojí fond UAF, který měl ve financování a podpoře studentů-uprchlíků již dlouhou tradici (spojenou mimochodem s předchozí československou studentskou uprchlickou „vlnou“ v roce 1948), u něž Adéla propojuje již monograficky zpracované obecné dějiny fondu (Esterik, 1998) a vlastní archivní prameny. Že právě příliv Čechoslováků po 1968 de facto „zachránil“ skomírající fond, tak již bylo známo, nahlédnutí do praktického chodu fondu a toho, jak například důsledně vedl korespondenci kolem fundraisingu a propagace a nesmiřoval se s odmítnutími, je možné považovat za přidanou hodnotu. Slabou stránkou je naopak „desideratum“ bližšího zhodnocení politiky státu (byť je jasné, že by to vyžadovalo výzkum v rozsahu druhé bakalářské práce a zapojení jiného typu pramenů a sekundární literatury), a evidentně z nadšení pramenící zařazení nedovysvětlených pramenných nálezů do kapitoly („shovívavost“ jako typ podpory je bezesporu nosná badatelská optika, ale nikoli bez důkladného podložení argumentací; podobně otázka změn oboru je trochu neorganicky pojednána na více místech).

Myšlenka pro druhou podkapitolu části „podpora“ (podpora symbolická) vznikla povšimnutím, že ve vyprávěných zkušenostech pamětníků hraje významnou roli také podpora (či nepodpora) jiná než čistě materiální, tedy ony hůře zachytitelné mechanismy, na jejichž základě přichází cítí přijetí nebo naopak vzniká ve vztahu s přijímající společností diskomfort či nesoulad. S pomocí archivních pramenů zde Adéla mohla rekonstruovat některé podpůrné akce na podporu československých studentů jako byl benefiční pochod. Kapitola zároveň vykazuje největší známky blížícího se termínu odevzdání, takže možnost kontextualizovat například s pomocí odborné literatury symbolické formy podpory (třeba právě demonstrace, sbírky, nebo i sem spadající zabývání se psychickým stavem studentů, či zapůjčené svatební šaty nebo „begeleid

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav germánských studií
Oddělení nederlandistiky

winkelen“¹ coby rovinu každodennosti reprezentující nálezy z pramenů, „shovívavost“ zaznamenaná u zkoušek, nebo z druhé strany na několika místech „nakousnuté“ téma vděku a nevděku) zůstala spíše nevyužita. Kapitola ale přesto přináší cenný materiál založený na archivním nález, když zprostředkovává debatu o akademických sankcích (vůči akademikům ze zemí podílejících se na okupaci Československa) ze zákulisí univerzity Leiden. I toto téma by mohlo sloužit jako základ pro důkladné rozpracování v návazných pracích, zde slouží spíše jako dokreslení na okraj. V současné podobě hlavní tezí podkapitoly zůstává konstatování značného politicko-kulturního nepochopení mezi studenty-uprchlíky a jejich nizozemskými vrstevníky, které, jak si Adéla povšimla, je nápadně často pamětníky tematizováno v pamětech.

Práce tak přináší velkou spoustu zajímavých dílčích poznatků, založených především na archivních pramenech, z nichž každý by se mohl stát východiskem pro další atraktivní badatelské téma z různých úhlů operacionalizující integraci studentů-uprchlíků v konkrétní historické situaci. Co se týče zastřešujících poznatků práce této, vyzdvihuje Adéla v závěru zejména konstatování vysoké selektivnosti přijímacího procesu pro umožnění studia československých studentů-uprchlíků a důraz na zvládnutí nizozemského jazyka coby hlavní podmínky budoucího úspěšného studia, kombinovaného v „kompenzačním“ balíčku i s požadavkem osvojení obecně nizozemských reálií a kultury. Jako hlavní faktory toho, proč českoslovenští studenti měli pro integraci do nizozemského systému dobré výchozí podmínky (a, jak se ukázalo v kapitole 2.2., dle některých dobových výtek lepší než skupiny jiné), pojmenovává zejména antikomunismus nizozemské společnosti a kontinuitu migrační zkušenosti předchozích vln, zejména té po únoru 1948.

V hodnocení akademických náležitostí práce ve stavu, v kterém je předložena, se soustředím zejména na věci viditelné z pohledu vedoucí. Úvodem je třeba zdůraznit, že v práci v jejích jednotlivých stadiích zpracovávání, od formulace tématu, přes archivní výzkum až po strukturaci a zpracovávání samotného textu byly vidět mimořádné pokroky a spolupráce s Adélou byla i z pohledu vedoucí velmi podnětná. Velmi oceňuji zejména zvědavost, nadšení a vlastní nasazení, které rozhodně nejsou na bakalářském stupni studia obvyklé. Adéla tak například za účelem studia pramenů podnikla na vlastní náklady badatelskou cestu do Nizozemska (Nationaal Archief Den Haag a doplňkově archiv Universiteit Leiden) která jí umožnila nashromáždit velmi kvalitní pramenný materiál a spoustu otázek k tématu, které se dosud příliš velké badatelské pozornosti netěšilo.

Při zpracování textu samotného pak ale paradoxně občas podlehla (velmi pochopitelnému) riziku, kdy snaha o rekonstrukci osobních příběhů pomocí dodatečné rešerše trochu odvádí pozornost od archivního materiálu, který mohl být důkladněji vyhodnocen – a vést přímočařeji k řešení výzkumné otázky, tedy například pomocí sledování formulování interních postupů, realizace opatření a komunikace s dalšími aktéry ze strany UAF. To, že z pramenného materiálu byla často využita pouze faktografie, ale méně kontext, příběhy a argumentace, je obvyklou „dětskou nemocí“ v začátcích akademického psaní, a úkolem do dalšího psaní je soustředit se na to, zda možnostmi nalezeného materiálu není „plýtváno“.

¹ Objevuje se ve vyprávění pamětnice Olgy Marchal, v práci nakonec nepoužito.

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita Karlova

Ústav germánských studií
Oddělení nederlandistiky

Viditelné jsou také „nedodělavky“ vzniklé tím, že původně plánovaný autorský záměr zůstal na půl cesty, jako je například nedovysvětlení citátů a struktury kapitol, nebo mezery v textu a jeho návaznosti, které „zbyly“ po restrukturačních úpravách, nebo naopak vznikly přidáváním nových pramenných nálezů na poslední chvíli. Totéž se stalo minimálně jednou i u odborné literatury (článek I. Kostons, 2022, v poznámce 56), která byla přidána do textu, nikoli už ale do závěrečné bibliografie.

Je zřejmé, že právě větší zapojení sekundární literatury se stalo největší obětí časové tísně – jak co do kvality, tak co do kvantity. Tam, kde by čtenář podložení textu sekundární literaturou čekal, Adéla tuto mezeru suplovala využitím zejména novinových článků, což je v mnoha ohledech dobrá strategie, pozor je nicméně třeba dávat na formulace typu „jak uvedl deník Tubantia“ (s. 16) nebo „informoval deník De Nieuwe Limburger“ (s. 11), které implikují, že se jednalo o exkluzivní informaci, přitom lze ale předpokládat, že pokud se nizozemský premiér vyjadřuje k okupaci Československa, pravděpodobně o tom neinformoval pouze list, z kterého zrovna bylo pro účely práce čerpáno. K ještě závažnějšímu uvedení čtenáře v omyl dochází na s. 25, kde je překladatelka Jarmila Henneman-Kyjovská omylem „provdána“ za vlastního otce, přestože by pozorné čtení odkazované literatury mohlo takové faktografické chybě zabránit.

V otázkách stylu se podařilo většinu práce držet na dobré úrovni, pouze v závěrečné kapitole několikrát došlo ke sklouznutí k žurnalistickému až beletristickému stylu. Často diskutovanou otázkou během porad nad přípravami práce byl styl „Jurečka“, tedy přílišné přejímání rétoriky státní moci, které by – přestože optika tak vzhledem k primárnímu pramennému materiálu nastavena byla – mělo být minimalizováno ve prospěch perspektivy badatelské. V této oblasti se myslím podařilo práci oproti počátečním verzím významným způsobem posunout.

Celkově práci i přes nedotaženost některých akademických náležitostí vzniklou dle všeho časovou tísní hodnotím jako mimořádně zdařilou, a to zejména s ohledem na volbu tématu, badatelský přístup založený na práci s primárním pramenným materiálem a nadstandardní nasazení zejména v heuristické části výzkumu.

Práci proto ráda doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení: **výborně – velmi dobře** dle průběhu obhajoby.

Adéle pak doporučuji zúročení nabytých badatelských zkušeností v dalším akademickém zabývání se tématem.

Otázka k obhajobě: Mezi nároky na československé studenty pro vstup do studia v Nizozemsku se prominentně objevují požadavky na jazyk a na odbornou kvalifikaci v daném oboru. Objevovala se kromě toho i snaha prověřovat „obecné studijní předpoklady“, tedy širší kompetence nutné ke studiu? Jaký lze z Vašeho pramenného vzorku odvodit profil „ideálního studenta“? Součástí kompenzačních kurzů byly zároveň i obecné nizozemské reálie. Zaznamenala jste ale pokusy zprostředkovat nizozemské reálie obecně akademické?

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Ústav germánských studií
Oddělení nederlandistiky

PhDr. Irena Kozmanová, Ph.D.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Irena Kozmanová'.

V Praze, 9. září 2024